

Prof. dr hab. Mirosław Bochenek
Katedra Ekonomii
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Uniwersytet Mikołaj Kopernika w Toruniu

Toruń, dnia 24 kwietnia 2025 r.

Recenzja

**rozprawy doktorskiej mgr Nell Anais Adamczyk-Jesionowskiej
pt. „Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania procesu samoregulacji
podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn
w kontekście ich równouprawnienia”**

I. Podstawa formalna

Formalną podstawą sporządzenia recenzji jest pismo Przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomia i finanse Uniwersytetu Gdańskiego dra hab. Leszka Czerwonki, prof. UG z dnia 23 stycznia 2025 r. o powołaniu mnie na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Nell A. Adamczyk-Jesionowskiej.

Postępowanie prowadzone jest w trybie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r., poz. 1571 z późn. zm.), która stanowi, że rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a także, że przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej.

II. Ocena doboru problematyki badawczej i tematu rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest oryginalnym i ciągle aktualnym studium teoretyczno-empirycznym, dotyczącym nierównego traktowania kobiet i mężczyzn w sferze zatrudnienia. Problematyka ta stanowi fundamentalne zagadnienie w teorii ekonomii i praktyce gospodarczej, gdyż aktywność zawodowa i poziom zatrudnienia decydują o poziomie życia poszczególnych osób i całego społeczeństwa. Niestety, wraz z wejściem na rynek pracy kobiety są dyskryminowane w wielu płaszczyznach. I chociaż ustawodawstwa krajowe oraz konwencje i deklaracje międzynarodowe zrównały prawa kobiet i mężczyzn, to

jednak w dalszym ciągu widoczne są przejawy gorszego traktowania kobiet w porównaniu z mężczyznami. Dlatego też uważam tematykę pracy za ważną i oryginalną. Chociaż wcześniej powstało wiele prac na temat dyskryminacji kobiet na rynku pracy, to jednak żadna z nich nie traktowała tego zagadnienia w sposób tak rozległy. Właściwe badanie i rozwiązanie tego problemu wymagało analiz interdyscyplinarnych. Dlatego też rozważania z teorii ekonomii Autorka wzbogaciła analizą z zakresu teorii systemów i regulacji, prawa pracy, finansów przedsiębiorstw, psychologii, nauk o zarządzaniu i jakości, etyki biznesu oraz polityki gospodarczej. Prowadzone przez mgr N.A. Adamczyk-Jesionowską rozważania wielodyscyplinarne zostały umiejętnie połączone w jedną całość. Ma to uzasadnienie, bowiem wymienione dyscypliny rozważają różne aspekty zatrudnienia i dyskryminacji kobiet w miejscu pracy. Interdyscyplinarne rozważania rzuciły więc nowe światło na badany problem.

Dokonany przez Autorkę recenzowanej pracy wybór problemu badawczego – co chciałbym z całą mocą podkreślić – spełnia oczekiwania i wymogi stawiane w tym względzie dysertacjom doktorskim. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że wybrana przez mgr N.A. Adamczyk-Jesionowską problematyka jest interesująca oraz ważna z naukowego i poznawczego punktu widzenia. Biorąc pod uwagę powyższe wskazania, wybór problematyki zaprezentowany w rozprawie należy uznać za właściwy, zarówno z punktu widzenia teorii, jak i polityki społeczno-gospodarczej. Świadczy to o rozeznaniu przez Doktorantkę w kluczowych wyzwaniach stojących przed ekonomią i polityką społeczno-ekonomiczną.

III. Ocena celów pracy i hipotez badawczych

Mgr Nell Anais Adamczyk-Jesionowska sformułowała jeden cel główny i pięć celów pomocniczych. Celem głównym „jest wykazanie zależności między konstrukcją regulatorów stanowionych w procesie samoregulacji przedsiębiorstw dotyczących zatrudniania kobiet i mężczyzn a ich efektywnością gospodarowania, z uwzględnieniem czynników psychospołecznych wynikających z problematyki równouprawnienia płci”. Aby zrealizować powyższy cel wykoncypowała jeszcze cele pomocnicze, tj. (s. 10–11):

1. Określenie wpływu regulacji w zakresie celów społecznych na proces samoregulacji przedsiębiorstw;
2. Identyfikacja czynników mających wpływ na ukształtowanie systemu pracy przedsiębiorstw;
3. Zidentyfikowanie zależności między strukturą zatrudnienia wg płci a generowanymi przychodami, wpływami, kosztami oraz wydatkami;

4. Opracowanie modelu ekonomiczno-finansowych uwarunkowań procesu samoregulacji podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn;
5. Zbadanie zależności między stosowanym wariantem modelu samoregulacji podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn a ich efektywnością gospodarowania.

Przywołane cele zostały sformułowane trafnie i wystarczająco precyzyjnie, stąd należy je uznać za odpowiednie dla dysertacji doktorskiej pt. „Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania procesu samoregulacji podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn w kontekście ich równouprawnienia”.

Autorka recenzowanej dysertacji doktorskiej sformułowała również w sposób klarowny 6 hipotez badawczych. Hipoteza główna brzmi: „Istnieje zależność między konstrukcją regulatorów stanowionych w procesie samoregulacji przedsiębiorstw dotyczących zatrudniania kobiet i mężczyzn a ich efektywnością gospodarowania”.

Z kolei hipotezom pomocniczym mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska nadała następujące brzmienie (s. 11):

„Hipoteza 1: Procesy regulacji i samoregulacji wymagają uwzględnienia przez przedsiębiorstwo celów społecznych.

Hipoteza 2: Państwo i rynek warunkują regulatory systemu pracy przedsiębiorstw, w tym w kontekście podejścia do pracy kobiet.

Hipoteza 3: Struktura zatrudnienia wg płci wpływa na przychody i wpływy oraz koszty i wydatki w przedsiębiorstwie.

Hipoteza 4: Zasady samoregulacyjne i kształtowana w ich ramach struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach różnią się ze względu na podejście do kwestii równouprawnienia płci.

Hipoteza 5: Sytuacja ekonomiczno-finansowa średnich i dużych przedsiębiorstw różnicuje się ze względu na reprezentowany wariant modelu samoregulacji w zakresie zatrudniania kobiet i mężczyzn”.

Liczba hipotez wydaje się właściwa z punktu widzenia całości pracy i logiki wywodu. Należy ubolewać, że zawierają one drobne, mało istotne uchybienia. W hipotezach pierwszej i trzeciej kategorię „przedsiębiorstwo” należałoby zapisać w liczbie mnogiej, podobnie jak zostało zapisane w pozostałych hipotezach. Z kolei w hipotezie piątej zamiast „różnicuje się”, precyzyjniejszym terminem byłby: „różni się”.

IV. Ocena układu pracy

Licząca 233 strony rozprawa doktorska składa się z podziękowań, streszczenia i słów kluczowych (w języku polskim i angielskim), wstępu, pięciu merytorycznych rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu tabel, spisu rysunków oraz załączników. Struktura pracy jest konsekwencją sformułowanych celów i hipotez. Wszystkie rozdziały służyły realizacji postawionych celów oraz umożliwiły zweryfikować postawione hipotezy badawcze. Podział rozprawy jest dwustopniowy: rozdział, paragraf. Każdy rozdział składa się z 3 części. Układ rozprawy jest więc klarowny i spójny. Rozdziały są proporcjonalne objętościowo. Świadczy to o opanowaniu przez Autorkę dysertacji doktorskiej, która stanowi pierwszy etap kariery naukowej, zasad sztuki prezentacji wyników badań naukowych.

V. Ocena treści i wartości merytorycznej pracy

Syntetycznie przygotowany wstęp zawiera uzasadnienie podjęcia tematu jako przedmiotu dysertacji, przedstawienie celu i hipotez badawczych, układu i treści pracy, wykorzystanych źródeł oraz krótką charakterystykę zastosowanych metod badawczych. Jak zaznaczono wcześniej, jest to praca teoretyczno-empiryczna. W części tej mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska zwróciła uwagę, że ze względu na złożony przedmiot prowadzonych badań niezbędne okazało się podejście interdyscyplinarne. Autorka recenzowanej pracy wskazała wyraźnie, jakimi dyscyplinami wspierała rozważania ekonomiczne.

Odnosnie wykorzystanych metod badawczych mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska stwierdziła, że do przeprowadzenia swoich badań stosowała metodę sondażu diagnostycznego w formie wywiadu. Był to wywiad skategoryzowany, czyli oparty na opracowanym samodzielnie kwestionariuszu. W badaniu udział wzięły 24 pomorskie przedsiębiorstwa działające w branży transportu lądowego pasażerskiego oraz transportu drogowego towarowego w latach 2020–2022. Ponadto Doktorantka wykorzystwała metodę opisową, metodę analizy literatury, badania dokumentów, logikę formalną, analizę wskaźnikową, metodę porównawczą oraz interpretacyjną, metodę monograficzną, analizę ekonomiczną i modelowanie ekonomiczne.

W rozdziale pierwszym Autorka recenzowanej pracy dokonała przeglądu literatury fachowej dotyczącej przedsiębiorstwa, podała jego cechy charakterystyczne oraz przedstawiła jego rolę w systemie społeczno-gospodarczym. Interesujące i wartościowe jest również wyjaśnienie istoty i mechanizmu regulacji i samoregulacji (poprzez własne regulaminy pracy, systemy wynagrodzeń oraz inne normy nieformalne) procesów gospodarowania oraz ich

wpływu na funkcjonowanie przedsiębiorstw. Analiza literatury przeprowadzonej w tym rozdziale umożliwiła weryfikację hipotezy pierwszej.

W rozdziale drugim został przedstawiony wpływ ustawodawstwa krajowego oraz warunków rynkowych na proces zatrudniania kobiet. W części tej Autorka recenzowanej dysertacji wskazała, że mimo gwarancji prawnych kobiety na polskim rynku pracy są dyskryminowane. Rozważania te umożliwiły weryfikację hipotezy drugiej.

Rozdział trzeci został poświęcony warunkom funkcjonowania przedsiębiorstw, które zostały ukształtowane przez system ekonomiczno-finansowy oraz politykę gospodarczą państwa. Szczegółowa analiza relacji między zatrudnieniem a przychodami i kosztami, wpływami i wydatkami, a także różnych wskaźników oceny kondycji finansowej przedsiębiorstw umożliwiła weryfikację hipotezy trzeciej.

W rozdziale czwartym – niezwykle ważnym i interesującym – mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska przedstawiła związki między modelami samoregulacji podmiotów gospodarujących a zatrudnianiem kobiet i mężczyzn zapewniającym równouprawnienie obu płci. W części tej Autorka recenzowanej rozprawy doktorskiej zaprezentowała autorski model ekonomiczno-finansowych uwarunkowań procesu samoregulacji podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn oraz model dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem kobiet. Ponadto zaproponowała kilka sposobów mierzenia kosztów generowanych w związku z przyjętym przez przedsiębiorstwo rozwiązaniem w przypadku nieobecności pracownicy z różnych powodów przewidzianych prawem, a także sposobów mierzenia kosztów związanych z pracą pracownicy będącej w ciąży lub po powrocie z urlopu macierzyńskiego, rodzicielskiego lub wychowawczego. Rozważania te umożliwiły weryfikację hipotezy głównej.

W rozdziale piątym Autorka recenzowanej dysertacji scharakteryzowała oddziaływanie rozwiązań prawnych oraz warunków rynkowych i społecznych na zatrudnianie kobiet i mężczyzn w podmiotach transportu lądowego. Przedstawiła również możliwości aplikacji modeli samoregulacji w zakresie zatrudniania kobiet i mężczyzn i ich wpływ na sytuację ekonomiczno-finansową badanych podmiotów. Dywagacje te umożliwiły zweryfikować hipotezę piątą. Wartościowym uzupełnieniem tego rozdziału są autorskie sugestie oparte na refleksjach powstałych w trakcie weryfikacji hipotez.

W zakończeniu recenzowanej rozprawy mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska sformułowała syntetyczne wnioski z prowadzonych badań, a także odniosła się do postawionych w pracy hipotez badawczych oraz sformułowanych celów. Reasumując swoje badania Autorka recenzowanej dysertacji stwierdziła, że zatrudnianie kobiet na równych

warunkach z mężczyznami zależy w dużym stopniu od systemów samoregulacji przedsiębiorstw. Niestety, odnosząc się do sprawy weryfikacji przyjętych we wstępie hipotez mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska wymijająco stwierdziła, że hipoteza główna oraz hipotezy pomocnicze czwarta i piąta zostały zweryfikowane, pierwsza i druga są trafne, a trzecia – słuszną. Tymczasem od autorów rozpraw doktorskich oczekuje się wyraźnego stwierdzenia, czy hipotezy te zostały zweryfikowane pozytywnie, czy negatywnie.

VI. Ocena wykorzystanych źródeł

Recenzowana rozprawa doktorska jest bardzo dobrze udokumentowana. Mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska odwołał się do bogatej – co zasługuje na podkreślenie – literatury przedmiotu. Wykorzystał łącznie 259 pozycji, w tym 88 pozycji zwartych, 126 artykułów naukowych oraz 45 pozostałych źródeł. Na docenienie zasługuje również fakt, że z tej liczby 66 pozycji (czyli ok. 25,5%) stanowią prace anglojęzyczne. Rozprawę tę wzbogaca bogaty materiał empiryczny, stworzony samodzielnie przez Autorkę, a zaprezentowany w 8 tabelach oraz 23 rysunkach.

VII. Ocena zagadnień terminologicznych

Każda rozprawa naukowa powinna opierać się na spójnym systemie pojęć wykorzystywanych do opisu badanej rzeczywistości. Zapewnienie spójnej, jednoznacznej i klarownej bazy pojęciowej ma istotne znaczenie przy ocenie jakości naukowej dysertacji. Podstawowymi terminami recenzowanej pracy są takie kategorie, jak: samoregulacja, przedsiębiorstwo, system pracy, system ekonomiczno-finansowy, równouprawnienie kobiet i mężczyzn, dyskryminacja kobiet, które zostały wyjaśnione przez Doktorantkę w sposób właściwy i nie budzący wątpliwości.

VIII. Ocena strony formalnej pracy

Formalną stronę recenzowanej dysertacji doktorskiej można uznać za poprawną. Ponadto charakteryzuje się poprawnością językową. W swoich rozważaniach mgr N.A. Adamczyk-Jesionowska zachowuje logiczny ciąg wywodów, wykazując się umiejętnością właściwego prezentowania zjawisk oraz poprawnością wyprowadzonych wniosków. Oczywiście, jak w każdej tego typu pracy znajdują się błędy redakcyjne i interpunkcyjne. Najczęstszym błędem redakcyjnym jest zapis tytułów cytowanych publikacji prostą czcionką. Za niefortunną uznaję przywołaną definicję rynku (s. 20) oraz stwierdzenie: „W państwach europejskich charakterystyczny jest model społecznej gospodarki rynkowej...” (tamże). Pragnę zwrócić

uwagę, że tylko w kilku krajach Unii Europejskiej model ten został wdrożony w życie, a przytoczona nazwa jest pleonazmem. Natomiast niemiecki model nazywa się „socjalną gospodarką rynkową”!

IX. Podsumowanie

Powyższe uwagi wskazują, że praca stanowi zamkniętą całość, a Autorka recenzowanej rozprawy doktorskiej wykazała się przy jej realizacji poprawnością warsztatową, w oparciu o solidne podstawy merytoryczne. Na podstawie lektury treści zawartych w dysertacji można stwierdzić, że sformułowane cele zostały zrealizowane, a cały proces badawczy został zaprojektowany i opisany w sposób, który potwierdza Jej wiedzę i umiejętności prowadzenia badań naukowych w tym obszarze. Doktorantka zastosowała metody adekwatne do założonych celów badawczych.

X. Konkluzja

Przedstawiona do oceny dysertacja doktorska mgr N.A. Adamczyk-Jesionowską jest interesującym studium. Stanowi wartościowe opracowanie oraz może stanowić inspirację do podobnych opracowań. W świetle poczynionych ustaleń stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Nell A. Adamczyk-Jesionowskiej pt. „Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania procesu samoregulacji podmiotów gospodarujących w obszarze zatrudniania kobiet i mężczyzn w kontekście ich równouprawnienia” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, posłużyła realizacji sformułowanych celów, a zastosowane metody i interpretacja wyników z przeprowadzonych badań oraz sposób wnioskowania wskazują na dobrą znajomość badanego problemu. Rozprawa ta stanowi również oryginalne rozwinięcie obszaru dociekań, który przez twórców ekonomii nierynkowej nazywany jest ekonomią kobiet. Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wytknięte braki i niedociągnięcia w żaden sposób nie pomniejszają pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Dysertacja spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim zgodnie z warunkami określonymi w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, dlatego też wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

